

Siketek és nagyothallók a múzeumban

GÁL ÉVA

Janus Pannonius Múzeum H-7621 Pécs, Káptalan u. 5.
e-mail: gal.eva.jpm@gmail.com

Kiemelt szerepű a tapintás, szaglás, képi-vizuális anyagok beépítése a programokba. Az előkészítésre és a megvalósításra hosszabb időt kell tervezni. Fontos környezeti feltétel, hogy a programok olyan helyszíneken valósuljanak meg, ahol a jeltolmács a hallássérültek számára jól látható, megvilágított térben tud tolmácsolni. A nagyothallók számára nagy segítség, ha a terem indukciós hurokkal van felszerelve.

A JPM Történeti Osztályán, a Várostörténeti Múzeumban 2010-ben kezdtük el siket- és nagyothalló embertársaink részére rendszeres programok megvalósítását, amelyek a visszajelzések szerint sikert arattak.¹ Partnerünkkel, a SINOSZ Baranya Megyei Szervezetével közösen folyt az előkészítő, szervező és értékelő munka. A szerzett tapasztalatokat szeretném alábbiakban közreadni.

Személyes indíttatás – előzmények

2007 és 2011 között végeztem el a már Uniós szabályok szerint formált jelnyelvi kommunikációs tanfolyamokat Pécsen, a középfokú ismeretek kommunikációs segítőként való munkálkodásra jogosítanak. A három és fél év alatt bepillantottam a hallássérült emberek – a külvilág felé eléggé zárt – közösségének életébe, részt vehettem programjaikon, konzultálhattam, segítséget kérhettem a tolmács szolgálatot végző szakemberektől, s természetesen a SINOSZ helyi szervezetét vezető titkár asszonytól is. Azt terveztem, hogy nagyra tárom a múzeum kapuit a hallássérült emberek számára, hogy múzeumunkat a „bizonytalan és ismeretlen hely” szerepkörből „az otthon vagyok, jól érzem magam, ide bátran jöhetek, itt fontos vagyok” gondolatkörrel kapcsolom össze². Még a tanulás ideje alatt „mélyvízbe” kerültem, a budapesti Hallássérültek Tanintézetéből Kiss Attila szakoktató tanár szervezésével és vezetésével fiatalok hallássérült csoportját

---

¹ A programokat pályázatok tették lehetővé. Egyes programokon a SINOSZ jeltolmács szakemberei is segítettek a munkát, amelyért hálás köszönettel tartozunk. Elyert pályázatok: TIOP 1.2.2/08/1: A Bezeréd Győző terem korszerű múzeumi foglalkoztató térére alakítása, valamint virtuális pontok kialakítása a pécsi Várostörténeti Múzeumban és TÁMOP 3.2.8/10/B: A Bezeréd Győző terem infrastruktúrájának működtetése, kompetenciafejlesztő foglalkozások a Janus Pannonius Múzeum Történeti Osztályának szervezésében. Projekt menedzser Pásztor Andrea főmuzeológus.

² Az első három tanfolyamot munkahelyem, a Janus Pannonius Múzeum finanszírozta, amelyért hálás köszönettel tartozom.

vezethettem múzeumunkban³. El kell mondanom, hogy a jelnyelvi oktatás rendkívüli nyitottsággal, odafigyeléssel történt. Később is, minden alkalommal érezhettem a sikeres és nagyothalló emberek segítőkészségét, szeretetét, türelmét és az örömet, hogy most valaki saját nyelvükön szól hozzájuk (sokszor hallgatóságom tanított menet közben új jelekre, jelvariánsokra is).

A jelnyelv egy rendkívül különleges és csodálatos nyelv, megtanulni nem könnyű. Több nyelvjárása is van, a szerint, ki, hol tanult, s a mimikával, artikulációval kísért „kézzel írt” jelek kivitelezése is szinte mindenkinél egy kicsit más, egy kicsit egyéni. A múzeumi foglalkozásokra a tartalmi és szervezési előkészületek mellett a jelnyelvi ismeretekben való felkészülés is fontos volt. Erre kiváló alkalmat teremtettek a rendszeressé váló múzeumi programok, amelyek két helyszínen, a múzeumban (Pécs, Felsőmalom u. 9.) és a SINOSZ pécsi székházában, annak klubhelyiségében (Pécs, Jókai u. 9.) kerültek megvalósításra⁴. Ez több szempontból is előnyös volt. A SINOSZ-ban rendezett programok „házhoz jöttem”, céljuk volt az is, hogy felkeltsék, illetve ébren tartsák az érdeklődést a múzeum iránt. Másrészt nem volt mindig könnyű megszervezni a külső helyszínű rendezvényekre az érdeklődő csoportot, elősegíteni a megszokott helyről, környezetből való kimozdulást, aktivitást. Ez az időszak éppen arról szólt, hogy egy addig ismeretlen terep váljék ismertté, bevezetetté. A két helyszínen viszont minden alkalommal a muzeológus személye, s a múzeumról szóló téma volt az összekötő kapocs. Tapasztalatunk szerint lényegesen könnyebb volt a csoport szervezése, ha a múzeumba a SINOSZ székházából, együtt érkeztek. Célszerű volt a múzeumi foglalkozásoknak a SINOSZ klubnapokra szervezése, vagyis egy már bejáratott időponthoz alkalmazkodtunk. Ez azt is jelentette, hogy a múzeumi témák beépültek a SINOSZ előre tervezett programcsomagjába. Ez jótékonyan hatott a közönségszervezésre is, amelynek eszköztárában szórólapok, internetes tájékoztató mellett az előzetes, személyes figyelemfelkeltés is részt kapott. A tervezett programsorozattal a múzeumi értékek sokszínűségét szerettük volna felvillantani, s múzeumunkat megismertetni, lehetőleg többféle eszköz, többféle módszer segítségével.

Megvalósult programtípusok

Tárlatvezetés

A látogató számára a „múzeum” szó általában egyet jelent a kiállítással. Ezért nem véletlen, hogy az indító foglalkozás keretében állandó történeti kiállításunkkal ismerkedhettek az érdeklődők. A kommunikáció ez esetben eltér a megszokottól. A jelnyelven „beszélő” muzeológus egy-egy kiállítási egységnél először elmondja az ahhoz kötődő ismereteket. Fontos, hogy ezután még kellő időt kell hagyni a szóban forgó tárgyak, kiállítási rész megtekintéséhez, a felmerülő kérdésekre a válaszadáshoz is.

Előadás - diavetítéssel

A vetítés alatt a teremben – ismét a jó láthatóság miatt – kellő világítást kellett biztosítani. Jó szolgálatot tesz akár egy krétával írható tábla is. A menet közben felmerülő

³ A börtárgy készítő mesterséget tanuló diákok ipari műemlék épületünk, az egykori tímárház történetével, s a bőrkikészítő ipar hagyományaival ismerkedhettek meg a múzeumban. Köszönettel tartozom Kiss Attilának, aki igen sok, értékes szakmai segítséggel is támogatta e pécsi ipartörténeti múlt mélyebb feltárását.

⁴ Épületünkben a jobb tájékozódást kihelyezett piktogramok segítik, előadóterünkben – amit PADLÁS-nak neveztünk el –, indukciós hurok került felszerelésre, a kommunikációt interaktív tábla és számos egyéb eszköz segíti.

kérdésekre a válaszádnál, bonyolultabb fogalmak, folyamatok megismertetésekor rajz, ábra, vázlat, vagy csak egy-egy nehezebben érthető szó felírva mindjárt könnyíti az ismeret átadást. Ez a módszer kiválóan alkalmas volt például a múzeumi képeslap gyűjteménnyel való ismerkedésre, a képek lakóhelyünk, Pécs város ismert vagy kevésbé ismert helyszíneit, azok változásait elevenítették fel.

Komplex foglalkozás

A komplexitás abban állt, hogy bevezető előadás, tárgyakkal való közeli ismerkedés, kézműves foglalkozás egymásra épülése összességében egy érzékekre ható, kreatív, önálló tevékenységre is ösztönző, kötetlenebb, mégis informatív programtípus valósult meg. Több témát is ezzel a metódussal dolgoztunk fel:

- Ismerd meg a Timárházat (a programok múzeumi helyszínét), tímármesterek nyomában – bőrgyártó hagyomány Pécsen
- Húsvéti hagyományok – illatszert készítés
- Kesztyű történet – kesztyűgyártó hagyomány Pécsen – ismerkedés a „kesztyűnyelvvel”

Példaként a húsvéti programot részletezzük.

A téma a húsvéti ünnepkör volt, amelyet rendhagyó módon, az illatokon keresztül igyekeztünk megközelíteni. Pál Gyöngyvér PTE hallgató óratervét adaptáltuk a hallásérültek számára megalkotott programba. A foglalkozás első részében diaképes vetítés-előadás zajlott, megismerkedve a húsvéti ünnepkörrel, s az illatszerekkel, készítésük alapfogalmaival, munkamenetével. Ezt követte a kapcsolódó műtárgyak megismerése, illetve ma is gyártott „régieknél” illatait is meg lehetett szimatolni (pl. Opera, Széna, Levendula márkák). Majd az előkészített alapanyagokból született a „kreáció”, az egyénre szabott illat. Ehhez persze címkét is kellett tervezni és mindenki maga adott nevet saját illatszerének. A csoport tagjai nagy élvezettel fedezték fel a több mint tízféle illatot, és hosszabb válogatás, mérlegelés után választották ki a kellemesnek ítélt komponenseket.

A programok sikerét mutatja, hogy igény volt azok többszöri ismétlésére is. Itt jegyezzük meg, hogy tapasztalataink szerint a jelnyelvet használók nagyon nyitottak voltak a különféle más kommunikációs formák/nyelvek megismerésére, így ezt a komplex foglalkozást közkívánatra most a legyezők történetével, a legyezőnyelv megismertetésével fogjuk folytatni.

Filmklub

A filmklub ötletének megvalósítása is nagy sikert aratott. 1939-ben egy neves pécsi polgár, Hamerli Antal elkészítette „Egy nap Pécsen” című, díjnyertes filmjét, amely igen fontos kordokumentum. A Pécs TV, remek ötlettől vezérelve pedig 2006-ban elkészítette az 1939 óta eltelt változásokat dokumentáló filmet is. Mindkét film háttérzenével, de szöveg nélkül készült. A két alkotás együtt, egymás után megtekintve különleges élményt nyújtott. Ebben az esetben rövid bevezető előadás ismertette meg a filmek készítőit, üzenetét. A vetítést a Múzeumok Éjszakája program keretében tartottuk, halló és hallássérült közönségnek. Így a bevezetőt hangosan kellett elmondani, mindezt jelekkel kísérve.

Fókuszban a tárgyak

Terveztünk olyan programot is, amelynek kiindulópontjával egyetlen tárgy szolgált. A múzeumi gyűjteményben őrzünk egy megkopott, sokat forgatott kis könyvecskét, amely a 19-20. század fordulóján közkedvelt „virágnyelvek” számos változatát mutatja be. Úgy gondoltuk, fontos lenne a jelnyelvet használó embereknek ismereteket átadni arról, hogy a kommunikációnak a beszélt nyelven kívül más módozatai is kialakultak az idők folyamán. Így talán a saját nyelvükre való rátekintéshez is újabb szempontokat adhatunk. A gyakorlati bemutatóval egybekötött kötetlen előadáshoz-beszélgetéshez szórólap is készült, amelyhez a „kesztyűnyelv”-ből válogattunk példákat. Ezzel már kapcsolódási pontot teremtve a később megvalósult, a pécsi kesztyűgyártás történetéről szóló komplex foglalkozáshoz is. Az ötlet nyomán egy másik program keretében néhány különösen érdekes régi fotográfia (pl. szivarszipkába rejtett mikrofotó, sztereofotó stb.) bemutatását valószínűsítettük meg, majd meghirdettük a „Hozz egy tárgyat!” című programsorozatot. Felhívást intéztünk a SINOSZ tagokhoz, hozzanak a megadott klubfoglalkozásokra olyan tárgyakat otthonról, amelyet érdekesnek találnak, valamilyen személyes élmény, történet kapcsolódik hozzá, vagy olyan darabot, amely számukra is ismeretlen célt szolgált egykor. A tárgyakkal való ismerkedés, azok közös felfedezése azt hiszem maradandó élményt okozott mindannyiunknak. A múzeumi gyűjtemény darabjai közül egy érdekes, 1942-ben megjelent hadiszakácskönyv került bemutatásra, amelyet egyben az „Azok a 40-es évek” című új kiállításunkhoz figyelem felkeltőnek is szántunk.

Specialitások

Előadásmód, ismeretanyag közvetítése

Mesterkélrt artikulációtól mentes, természetes előadásmód, gondolataink tömör, egyszerű, világos megfogalmazása segíti a megértést. Az összefüggések, vagy önálló jelekkel nem kifejezhető fogalmak megismertetését is szolgálhatja számos módszer, a játékos feladattól a képes-szöveges vetített diaképig. Kiemelt szerepű a tapintás, szaglás, képi-vizuális anyagok beépítése a programba.

A sérült emberek kiállításban való tájékozódását segíti mindaz, amit egyébként is elvárásnak tekinthetünk: pl. formai, tartalmi szempontból megfelelő szöveges információ, a megértést segítő vizuális eszközök alkalmazása. Hallássérültek esetében is nagyobb a szerepe a tapintásnak, ezért a kiállításokban számukra (is) fontos kiírni, mi az (pl. egy műtárgy másolat), amelyhez hozzá szabad nyúlni, amelynek tapintására ösztönözzük a látogatót, és melyek azok, amelyekhez nem szabad hozzáérni.⁵

Az időtényező

A program előkészítése, az arra való felkészülés hosszabb időt igényel. Ha a múzeumi foglalkozáson jeltolmács segédkezik, célszerű előzetesen megbeszélni vele a tervezett programot, témát, segítve ezzel a felkészülését. Tudnunk kell, hogy a hallgatóság folyamatosan a szinkrontolmácsolást végző jeltolmácsra figyel. Tehát a látnivalók befo-gadására egy-egy kisebb téma után kellő időt kell hagyni.

⁵ Megköszönöm a SINOSZ Baranya Megyei Szervezete Titkárnak, Cseri Zsuzsának hogy tapasztalatait átadta, rendelkezésünkre bocsátotta.

Környezeti feltételek

Világos termek, terek, ahol a jelelő személy jól látható (vetítés esetén a sötét helyiségben a tolmács számára a láthatóságot szintén biztosítani kell), lehetőség szerint indukciós hurokkal felszerelt helyiség a nagyothallók számára.

Hogyan tovább?⁶

A siket közösségek számára szervezett programokat szeretnénk tovább folytatni, az elégedettséget mérő kérdőívekből leszűrhető tapasztalatokat is felhasználva, s a közöset is bevonva a további programok tervezésébe. A második irányt a szerzett ismeretek, tapasztalatok egyetemi oktatásba történő konvertálása jelentheti. A harmadik irány a sérült emberek integrációjának segítségét célozza. Fontos lenne halló és hallássérült emberek számára közös programokat is terveznünk, illetve ilyen programoknak helyet adni a múzeumban.

---

⁶ Aki többet szeretne tudni a jelnyelvi tanfolyamokról, a siket kultúráról, az alábbi web helyeket ajánlom: www.sinosz.hu; www.hallatlan.hu; www.siketek.hu; www.sinoszbaranya.weboldala.net

Deaf and hard of hearings at the museum

ÉVA GÁL

In 2012 we started regular programs for the deaf and hard of hearings on the Historical Department of JPM, which has been reported to success. The preparation, organization and evaluation work was in cooperation with our partner (SINOSZ, Organization of Baranya County). The workshops allowed of EU tenders and museum staff's knowledge of sign. Several types of programs implemented: guided tours, lectures, slide shows, film clubs, complex tasks and „focus on finds” section. Featured roles the sense of feeling, smell, pictorial and visual materials to incorporate into the program. The preparation and execution of the plan should be longer. The important environmental requirement, that the sign language interpreter can interpreter on a clearly visible and illuminated space for the deaf. A big help for the hard of hearings if the room is equipped with an induction loop.